

LIBRIS

We know
books

Sorin Costreie • Paula Tomi

**Concurs de admitere
Facultatea de Drept (UB)
2024**

Probleme de Gândire Critică



Editura C.H. Beck
București 2024

Cuprins

Prefață.....	IX
Indicații generale de rezolvare.....	XI
Partea I. Elemente de teorie pentru proba de <i>gândire critică</i>, parte a problemelor din grila de concurs la admiterea la Facultatea de Drept a Universității din București.....	1
§1. Elemente de teorie logică.....	1
§2. Înțelegerea unui text.....	2
§3. Probleme de raționament logic.....	4
3.1. Probleme de gândire analitică.....	4
3.2. Probleme de gândire argumentativă.....	7
Partea a II-a. Rezolvările problemelor de gândire critică.....	11
Subiecte Iulie 2023.....	11
Subiecte Septembrie 2023.....	30
Partea a III-a. Modele de exerciții de gândire critică după structura celor de la admitere la Facultatea de Drept a Universității din București	49
§1. Întrebări teoretice	49
Răspunsuri.....	55
§2. Întrebări de înțelegere a textului	56
Răspunsuri.....	65
§3. Întrebări de raționament logic	66
Răspunsuri.....	74

Partea I

Elemente de teorie pentru proba de *gândire critică*, parte a problemelor din grila de concurs la admiterea la Facultatea de Drept a Universității din București

§1. Elemente de teorie logică

Ce este gândirea critică? Gândirea critică este modul auto-reflexiv prin care ne îmbunătățim abilitățile cognitive pentru a obține o gândire clară, articulată și analitică. Logica fiind canonul gândirii corecte, acest lucru nu se poate face decât prin studiul logicii și aplicarea principiilor logice în gândirea curentă. Pe scurt, gândirea critică este aplicarea eficientă a logicii în procesele cognitive, astfel încât să obținem o gândire cât mai rațională și analitică.

Ce este logica? Logica este știința gândirii corecte. Obiectivul ei principal îl reprezintă studiul inferențelor valide, altfel spus, examinarea condițiilor ce trebuie respectate pentru a avea raționamente corecte.

La ce folosește logica? Studiul logicii este important pentru a ne dezvolta dimensiunea critică a gândirii, logica ajutându-ne să fim mai atenți la corectitudinea raționamentelor, nemailăsându-ne așa ușor convinși de argumente false și poziții neîntemeiate.

De ce „gândire critică și logică pentru juriști”? Este vital ca o societate democratică și modernă să aibă cetățeni și mai ales juriști care să gândească corect, care să fie eliberați de prejudecăți și care să nu cadă în plasa unor practici argumentative periculoase. Logica este eminentemente *normativă*, spunându-ne care sunt legile de raționare corectă și nu *descriptivă*, arătând cum se desfășoară *de facto* procesele cognitive implicate în diversele raționamente pe care mintea noastră le desfășoară în mod natural. Acest ultim aspect

este propriu psihologiei cognitive. În logică, ca și în drept, contează principiile conform cărora gândirea și comportamentul nostru sunt catalogate drept corecte. „Răul” vine din încălcarea acestor principii. Ne trebuie astfel juriști cu o gândire corectă, care să fie primii care înțeleg și apară legile, acest lucru fiind fundamental unei societăți democratice și unui stat de drept.

Nu vom insista cu *teoria* problemelor de teorie logică, aceasta fiind reductibilă la o bună cunoaștere a materiei manualului de logică din clasa a IX-a de liceu.

§2. Înțelegerea unui text

În această secțiune se testează, așa cum de altfel și denumirea o anunță, gândirea discursivă sau mai precis capacitatea de înțelegere a unui text prin citirea acestuia. Textul este conceput în așa fel încât să poată fi înțeles fără a fi nevoie de cunoștințe suplimentare, termenii de specialitate fiind explicați ca atare în text. Dificultatea analizei logice în acest caz nu constă în a înțelege și prelucra informația nouă, ci de a identifica articulațiile logice ale textului, punctul de vedere al autorului și modul în care decurge argumentarea acestuia. În general, textele prezentate în această secțiune au o singură idee principală, identificarea acesteia fiind crucială.

Câteva sfaturi practice în acest sens:

- citiți doar o dată textul, dar cu foarte mare atenție încercând să vă clarificați unele elemente importante; precum ideea principală, organizarea textului, poziția autorului, argumentele invocate în favoarea acesteia.
- focalizați-vă pe ideile principale și nu încercați să rețineți toate detaliile.
- mare atenție la expresii de tipul „pe de altă parte”, „totuși”, „dar”, „cu toate că”, „în general”, „de exemplu”, „în opoziție cu”, „pe lângă acesta”, „asemănător cu”; toate acestea vă pot oferi sugestii valoroase pentru identificarea esenței textului, a poziției autorului și a modului logic prin care acesta și-o susține.

➤ citiți cu atenție maximă și întrebările, deoarece de cele mai multe ori acestea conțin indicații prețioase privind identificarea răspunsului corect.



Atenție, în cadrul problemelor ce vizează analiza unui text s-ar putea să apară și întrebări despre *asumpții/presupoziții*. În acest cadru, prin *asumpție* sau *presupoziție* se înțelege o propoziție (sau o frază) ce este luată în mod tacit drept adevărată și care joacă un rol logic în susținerea implicită a concluziei alături de celelalte premise exprimate în mod explicit. Asumpțiile pot fi necesare sau suficiente. O *asumpție/presupoziție necesară* este o susținere indispensabilă pentru întemeierea concluziei. O *asumpție/presupoziție suficientă* este o susținere care este de ajuns pentru garantarea concluziei. Pentru a înțelege mai bine cum funcționează acest lucru să considerăm următoarea problemă:

Clădirile înalte de birouri din mijlocul orașului sunt construite prin sacrificarea spațiilor verzi și a edificiilor valoroase din punct de vedere arhitectonic și cultural-istoric. Tocmai de aceea, cei care avizează aceste construcții neglijează accentuarea poluării și tradițiile culturale care oferă o identitate aparte orașului nostru.



Întrebarea este: Care din următoarele enunțuri redă o *asumpție necesară* argumentării de mai sus?

- (A) Existența a cât mai multor spații verzi în oraș nu garantează respirarea unui aer mai puțin poluat de către localnici.
- (B) Distrugerea spațiilor verzi și a clădirilor valoroase afectează grav sănătatea orașenilor și vestigiile culturale ale localității.
- (C) Clădirile cu remarcabilă valoare arhitectonică și cultural-istorică reprezintă surse de mândrie pentru locuitorii orașului.
- (D) Construirea clădirilor înalte pentru birouri nu trebuie să elimine edificiile și spațiile care au în localitate alte destinații.
- (E) Toate clădirile înalte de birouri nou construite trebuie să fie dotate cu spații subterane pentru parcare autoturismelor.

Înainte de toate trebuie să observăm că avem parte de un argument cu o *premisă* („Clădirile înalte de birouri din mijlocul orașului sunt construite prin sacrificarea spațiilor verzi și a edificiilor valoroase din punct de vedere arhitectonic și cultural-istoric”) și de o *concluzie* („Totmai de aceea, cei care avizează aceste construcții neglijează accentuarea poluării și tradițiile culturale care oferă o identitate aparte orașului nostru”). Trebuie să remarcăm că, pentru a se susține concluzia, este nevoie de un element de legătură între aceasta și premisă, în sensul în care trebuie precizată o conexiune logică pe de o parte între distrugerea spațiilor verzi și accentuarea poluării și, pe de altă parte, între eliminarea edificiilor valoroase și neglijarea tradițiilor culturale. Odată remarcat acest lucru este clar că răspunsul corect este (B), deoarece doar acesta oferă legătura - logică între elementele argumentului.

§3. Probleme de raționament logic

Acest tip de probleme le-am putea împărți la rândul lor în două mari categorii: probleme de gândire analitică și probleme de gândire argumentativă.

3.1. Probleme de gândire analitică

Acest tip de probleme testează capacitatea candidaților de a gândi analitic, mai precis verifică capacitatea candidaților de a găsi acele răspunsuri care satisfac condițiile problemei prezentate. Exercițiile de gândire analitică sunt construite astfel pe baza unor condiții inițiale care generează mai multe configurații posibile din care trebuie ales răspunsul corect în funcție și de condițiile speciale oferite în mod specific la punctul respectiv. Se verifică astfel capacitatea de a identifica ce este posibil, imposibil și necesar.

Nu uitați că scopul principal al acestor probleme este de a verifica obținerea rezultatului corect în cel mai scurt timp posibil, având în medie cam două minute pentru fiecare întrebare.

În acest sens sunt utile câteva **sfaturi practice**:

- citiți cu mare atenție cerințele; înțelegerea acestora este vitală în procesul de găsire a soluției corecte.
- pentru a economisi timp și energie folosiți orice *elemente de simbolizare* (scheme, tabele, diagrame...) pe care le considerați utile în înțelegerea și rezolvarea problemei.
- încercați să rezolvați cât mai multe exerciții de acest tip și să vă dezvoltați strategii proprii de rezolvare eficientă a problemelor; nu uitați că nu există o strategie unică, universal valabilă de rezolvare a problemelor de logică, fiecare strategie fiind personală, adaptată la capacitățile cognitive ale fiecărui candidat.
- prescurtați *conectorii logici de logică propozițională* din cadrul cerințelor pentru a câștiga timp.

Simbolurile standard pentru acești operatori logici sunt:

- negația (\neg sau \sim)

- conjuncția (&)

Propozițiile legate prin conjuncție vor fi numite „conjuncte”. Spre exemplu, conjuncția „P & Q” este compusă din conjunctele „P” și „Q”.

- disjuncția non-exclusivă (\vee), pentru cazurile în care cel puțin una dintre disjuncte este adevărată

Propozițiile legate prin conectorul disjunctiv vor fi numite „disjuncte” – „P” și „Q” sunt disjunctele propoziției disjunctive „P \vee Q”. Un exemplu de disjuncție non-exclusivă este următorul: „vor fi angajați licențiații în Drept sau în Științe Politice?” – bineînțeles, persoanele cu dublă specializare vor fi angajate, asemeni celor care au doar una dintre specializările menționate.

- disjuncția exclusivă (\veebar), pentru cazurile în care fie una dintre disjuncte este adevărată, fie cealaltă, dar nu amândouă.

Un exemplu de disjuncție exclusivă este următoarea propoziție: „Măine la ora 10 dimineața voi fi ori la București, ori la Predeal”.

- implicația (\rightarrow)

- echivalența (\equiv sau \leftrightarrow)

Prescurtați, de asemenea, și *operatorii specifici logicii predicatelor*:

- există (S) și

- oricare (")

Bineînțeles, poate fi folosită orice prescurtare personală cu care v-ați familiarizat și care vă ajută să salvați timp pentru înțelegerea și rezolvarea problemei.

Un statut aparte în cadrul acestor operatori logici îl are *implicația*. Ea reprezintă o relație de succesiune logică între două enunțuri sau propoziții logice. Dacă simbolizăm aceste enunțuri prin P și Q, în limbajul natural această relație de implicare ($P \rightarrow Q$) poate fi exprimată în multe feluri: „Dacă P, atunci Q”, „P implică Q”, „Din P rezultă Q”, „Din P deducem Q”... Toate acestea reprezintă un *condițional*, unde P este numit *antecedent* și Q *consecvent*.

Se mai spune că Q reprezintă o *condiție necesară* pentru P, iar P reprezintă o *condiție suficientă* pentru Q. Să presupunem că condiționalul $P \rightarrow Q$ este de tipul „Dacă Jumbo este elefant, atunci are trompă”. „A fi elefant” este astfel o *condiție suficientă* pentru Jumbo pentru „a avea trompă”, după cum „a avea trompă” este o *condiție necesară* pentru Jumbo pentru „a fi elefant”.

Pentru a înțelege mai bine acest lucru, să vedem cum funcționează *principiul contrapozitiei* în cazul implicației. Spunem că dacă este adevărat că $P \rightarrow Q$, atunci este adevărat și $\sim Q \rightarrow \sim P$ și invers. Cele două enunțuri logice $P \rightarrow Q$ și $\sim Q \rightarrow \sim P$ sunt echivalente logic. Să presupunem, de exemplu, că P este „iau concediu” și Q este „plec la mare”. Vom vedea că adevărul condiționalului exprimat de enunțul compus „Dacă iau concediu, plec la mare” este echivalent cu adevărul enunțului compus obținut prin contrapozitie „Dacă nu plec la mare, atunci nu îmi iau concediu”. Plecarea la mare este astfel o *condiție necesară* pentru a îmi lua concediu, deoarece dacă acest lucru nu se întâmplă implică și că nu îmi voi lua concediu. Invers, faptul de a îmi lua concediu este o *condiție suficientă* pentru a pleca la mare, întrucât dacă condiționalul este adevărat, atunci adevărul antecedentului (P) implică și adevărul consecventului (Q), fiind suficient ca acesta să se întâmple pentru a pleca la mare.



Atenție la următoarele simbolizări, unde P este „plouă” și Q este „îmi iau umbrela”.

(1) Dacă plouă, îmi iau umbrela. $[P \rightarrow Q]$

(2) Numai/doar/decât dacă plouă, îmi iau umbrela. $[Q \rightarrow P]$

(3) Dacă și numai dacă plouă, îmi iau umbrela. $[P \equiv Q \text{ sau } P \leftrightarrow Q, \text{ adică: } (P \rightarrow Q) \& (Q \rightarrow P)].$



Atenție și la legea *dublei negații*. Avem următoarele echivalențe:

$P \rightarrow \sim P, \sim P \rightarrow P$ și $P \leftrightarrow \sim P$. Ideea principală este că o propoziție de tipul „Afară plouă” este echivalentă cu „Nu este adevărat că afară nu plouă”, altfel spus două negații se anulează reciproc.

3.2. Probleme de gândire argumentativă

Problemele de gândire argumentativă testează capacitatea de a analiza structura logică a unui argument. *Argumentarea* este demersul prin care justificăm o teză sau o poziție, iar acest lucru se poate face prin unul sau mai multe argumente. *Argumentul* este un raționament, inferență sau o demonstrație prin care un set de enunțuri numite *premise* întemeiază sau susțin un alt enunț numit *concluzie*.

Spunem despre un argument că este *valid* dacă este imposibil ca din premise adevărate să decurgă o concluzie falsă. Se poate spune că scopul principal al logicii este elaborarea unor reguli și metode de evaluare a validității argumentelor.

Premisele sunt în genere enunțuri despre fapte, principii, definiții, constatări, generalizări... Acestea nu sunt susținute în text prin alte enunțuri, ci chiar ele sunt prezentate drept dovezi în sprijinul concluziei.

Concluzia este enunțul de demonstrat și este în genere marcată de elemente precum: „deci”, „prin urmare”, „în consecință”, „astfel”, „din acest motiv”, „de aici se deduce că”...



Atenție, apariția acestora în text nu marchează neapărat concluzia argumentului, unde prin „concluzia argumentului” se înțelege *concluzia principală* a argumentului, întrucât textul argumentului poată să conțină și enunțuri care joacă rolul de concluzii intermediare. *Concluziile intermediare* sunt enunțuri susținute de unele premise, dar care la rândul lor susțin concluzia principală.



Atenție, nu există o ordine prestabilită, concluzia și premisele putând apărea în orice fel de succesiune în cadrul unui argument.



Atenție, unele argumente, pe lângă premise și concluzie, conțin și enunțuri „adiționale”. Acestea pot transmite diverse informații adiacente despre contextul, motivația, miza sau scopul argumentării. Acestea sunt elemente care aduc un plus de cunoaștere, dar care nu joacă niciun rol logic în cadrul argumentului respectiv, în sensul în care aceste enunțuri nici nu susțin o anumită concluzie, nici nu sunt susținute de anumite premise.

În cadrul unei argumentări autorul face apel la unul sau mai multe argumente pentru a-și susține poziția. Aceasta poate să fie prezentată sub forma unui enunț și exprimă ceea ce se numește *teza* autorului (argumentului). Ea reprezintă atitudinea pe care autorul o are cu privire la o anumită problemă tratată în cadrul argumentului respectiv.

Pe lângă teza autorului se mai întâlnesc uneori întrebări legate de diverse ipoteze. O *ipoteză* este un enunț care este presupus ca fiind adevărat și care urmează să fie testat ulterior fie prin confruntare cu fapte experimentale, fie în conjuncție cu alte enunțuri a căror veridicitate este dovedită.

Un mod aparte prin care într-un raționament se face apel la o ipoteză este raționamentul prin reducere la absurd. În cadrul acestui raționament se presupune că ceea ce se vrea demonstrat (teza) este fals și se ajunge prin deducții logice la o absurditate. Astfel că această ipoteză inițială este dovedită drept falsă, fapt ce ne îndreptățește pe baza apelului la *principiul logic al terțului exclus* ($P \vee \sim P$) să afirmăm ca adevărată negația ei, adică exact teza inițială. Atenție,

doar în cazul acestui raționament ipoteza se întâmplă să corespundă negației tezei, în alte cazuri cele două putând coincide sau putând fi diferite.



Atenție, în cadrul problemelor de gândire logică ce vizează analiza unui argument s-ar putea să apară întrebări despre *condiții necesare* și *condiții suficiente*. Acest lucru a fost prezentat și în cadrul secțiunii privind gândirea analitică, însă acum abordarea este ușor diferită, deoarece nu mai avem parte aici doar de enunțuri condiționale cu antecedent și consecvent, ci de argumente cu premise și concluzie. Spunem că ceva este o *condiție necesară* pentru o anumită stare de lucruri dacă acea stare de lucruri nu se poate obține fără satisfacerea acestei condiții. Ceva este o *condiție suficientă* dacă satisfacerea ei garantează obținerea acelei stări de lucruri. În genere, spunem despre unele premise că sunt condiții necesare sau suficiente în raport cu concluzia argumentului.